

Priorities for the development of infrastructure of agricultural territories as providing complex sustainable development

Tomashuk I.

The problems of the development of industrial and social infrastructure of rural areas are regarded. The dynamics of the main components of the rural infrastructure development and their influence on the socio-economic situation of Vinnytsiya are analyzed.

The influence of agrarian production on the development of rural infrastructure is justified. It is emphasized that the development of rural areas today is characterized by the aggravation of a number of problems, the most serious of which are the demographic crisis, the decline of social infrastructure, the unemployment and poverty, but the most important problem is that the land use issues are not regulated.

The strategic importance of the multifunctional development of rural areas is studied, taking into account the experience of the countries – members of the European Union and the Council of Europe. It is proved that in order to provide the effective development of rural infrastructure it is necessary to work out a state program of the development of a separate area, taking into account its natural features. It has been determined that the introduction of non-agricultural activities, in particular eco-innovations, is the solution of the global problems of rural areas.

It has been outlined that the presence of the effectively functioning social infrastructure of rural areas is one of the determinants of not only the social stability but also of the effective management. It has been determined that the absence of important structural elements of the social sphere causes the plenty outflow of labor from rural areas, as well as their decline.

It has been established that the social infrastructure is a material base of the social sphere of the village and a set of the objects belonging to the service sector of the rural population (utilities, transport, communication, trade, public catering, household services, healthcare, social services, education, culture, art and sports). Their functioning is aimed at satisfying the rural population's needs.

It has been investigated that during the year so far dependence the considerable structural reforms were carried out in the village, the land and property relations were radically reorganized, the organizational and legal structures of the market orientation on the basis of private ownership of the land and property, as well as the individual, family and collective forms of labor organization were created. It has been discovered that the agro-industrial complex became the focus of the increased economic activity and the investment attractiveness.

It is analyzed that the introduction of non-agricultural activities, in particular green tourism, can become the solution for today's problems of the development of agro-industrial complex and the effective functioning of rural areas, and at the same time, of the improvement of their infrastructure. It is proved that rural areas are not only the spatial basis of production, but also the natural environment and people's place of life. That is why the efficiency of the use of the territory depends on the person, his cultural and educational level, professional training, political activity, skills, motivation, desire and ability to work and manage.

It is motivated that the development of agrarian and non-agrarian activities capable of creating the necessary financial basis for serious socio-economic transformations in the countryside and ensuring the proper living conditions of the population should be the basis for the revival of rural territories. At the same time, it is extremely necessary to develop a new paradigm of management of agrarian enterprises in order to increase the efficiency of their economic activity, to implement a comprehensive program for the development of the agro-industrial complex of the region by creating an effective system of relations at all levels of government. It is proved that today the priority task of state authorities and local self-government is the social rebirth of the village.

It is argued that the activation of the infrastructure of the Ukrainian village is possible thanks to the state support of the agrarian sector in combination with the development of rural areas. It is extremely necessary to develop a new paradigm of the management of agrarian enterprises in order to increase the efficiency of their economic activity, to implement a comprehensive program for the development of the agro-industrial complex of the region by creating an effective system of relations at all levels of management.

Key words: social infrastructure, agrarian sector, reform, strategy, innovations, resource potential, regional policy.

Надійшла 10.04.2018 р.

УДК 351.823.004. (045)

СКАРБОВІЙЧУК Т.В., аспірантка

Вінницький національний аграрний університет

tanyskarb@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛИХ МІСТ ТА ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ АГРАРНОГО РЕГІОНУ

Стаття містить результати дослідження соціально-економічного розвитку малих міст як територіальних та кластерних центрів аграрного регіону. На прикладі розвитку агропромислового комплексу Вінниччини сфокусована увага на мале місто як центр переробної промисловості з можливістю розвитку інфраструктури.

Розвиток малих міст в Україні залежить від багатьох факторів, серед яких базовими є економічний потенціал міста як території, промислового осередку з врахуванням традицій, особливостей провідних галузей економічного розвитку визначеного регіону.

Модель малого міста може бути основою для формування загальної методики виявлення особливостей розвитку міста як центру аграрного регіону. Розвиток міста як центру аграрного регіону має базуватись на відомих концепціях успішного розвитку міст, а саме – сталого та інтегрованого розвитку. Місто розглядається не тільки як територія

проживання та діяльності різноманітних цільових груп населення, розвитку промисловості, зберігання культурних традицій, надання різноманітних послуг населенню, а і як центр підтримки аграрного сектору для сільського населення, сільськогосподарських підприємств, фермерів, домашніх господарств тощо. Інфраструктура транспортних та електронних мереж має привести ситуацію розвитку аграрного регіону в стан активізації розвитку сіл, ефективного використання ресурсів сільських територій, поліпшення демографічної ситуації тощо. Сформовані рекомендації щодо інтегрованого розвитку малого міста аграрного регіону.

Ключові слова: мале місто, аграрний сектор, аграрний кластер, центр переробки сировини.

Постановка проблеми. Розвиток малих міст в Україні залежить від багатьох факторів, серед яких базовими є економічний потенціал міста як території, промислового осередку з врахуванням традицій, особливостей провідних галузей економічного розвитку визначеного регіону. Обласний центр, який, як правило належить до середніх міст, акумулює в собі різноманітні інституції централізованого управління, а також є центром для сільських територій поблизу, визначеного району, центром промислових кластерів тощо. Модель малого та середнього міста як центру сільськогосподарської території розглядається в багатьох наукових працях і була використана автором в процесі аналізу та формування програм розвитку міста Вінниці та малих міст Вінницької області [1-5]. Така модель може бути основою для формування загальної методики виявлення особливостей розвитку міста як центру аграрного регіону. З іншої сторони, розвиток міста як центра аграрного регіону має базуватись на відомих концепціях успішного розвитку міст, а саме – сталого та інтегрованого розвитку [6-10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз різноманітних підходів до покращення інфраструктури міста, знаходження факторів впливу на його успішний розвиток дозволив виявити потребу у формуванні парадигми розвитку міста як центру аграрного регіону. Така парадигма полягає в тому, що місто розглядається не тільки як територія проживання та діяльності різноманітних цільових груп населення, розвитку промисловості, зберігання культурних традицій, надання різноманітних послуг населенню, а і як центр підтримки аграрного сектору для сільського населення, сільськогосподарських підприємств, фермерів, домашніх господарств тощо. Інфраструктура транспортних та електронних мереж має привести ситуацію розвитку аграрного регіону в стан активізації розвитку сіл, ефективного використання ресурсів сільських територій, поліпшення демографічної ситуації тощо.

Серед успішної зарубіжної практики можна виокремити приклади такого розвитку в США, Великобританії, Фінляндії, Франції, а також наших ближчих сусідів Польщі, Чехії, Словаччини, Румунії, Угорщини, країн Балтії та інших [11-18]. Але існуючі практики мають бути адаптовані до вибраних українських регіонів і, зокрема, Вінницької області, як одного з провідних аграрних регіонів країни.

Питанням об'єктивної оцінки стану розвитку міста як центру аграрного сектору присвячують свої дослідження ряд науковців, серед яких такі вчені як Бойко-Бойчук О.В., Домашенко М.Д., Жукова Н.В., Курило Л.І., Саблук П.Т., Чорна Л.О. та ін. Не зважаючи на запропоновані підходи до впровадження змін в інституційні та соціально-економічні засади розвитку міст, проблеми міста як центру аграрного сектору залишаються вивченими недостатньо.

Метою статті є обґрунтування необхідності подальшого удосконалення системи управління соціально-економічним розвитком регіону та, зокрема його центру і малих міст на основі сталого та інтегрованого розвитку територій, організаційно-виробничих структур сільськогосподарських підприємств, впровадження нових форм господарювання, розвитку кооперації та спеціалізації в аграрному секторі економіки.

Матеріал та методика дослідження. Головна гіпотеза дослідження полягає у наявності взаємовпливу соціально-економічного, просторового, сталого та інтегрованого розвитку сільських та міських територій і, зокрема малих міст аграрного регіону та міста обласного значення як концентрованої точки розвитку. Перевірка гіпотези передбачає порівняння статистичних показників розвитку аграрного сектору та малих і середніх міст регіону. Крім того, подальший розвиток моделей та механізму інтегрованого розвитку малого міста як центру аграрного регіону дозволить активізувати складові розвитку території міста та її соціально-економічного ресурсного потенціалу. Методика дослідження передбачає оцінювання тенденцій розвитку аграрного сектору та визначення його впливу на формування конкурентоспроможного досліджуваного об'єкта з метою визначення складових системи управління ним [3; 19].

Основні результати дослідження. Аграрний сектор України можна розглядати з різних сторін розвитку національної економіки [19]. З одного боку це одна з основних складових національного ресурсного потенціалу для ефективної інтеграції в світовий економічний простір. З іншого боку – це загроза стати сировинним додатком для європейської спільноти та не розвивати ні власну переробну промисловість, ні власну соціально-економічну структуру відповідно до європейських соціальних стандартів. В аграрному секторі задіяна понад третина всього населення країни і він є базовим для розвитку багатьох інших галузей, що дозволяє говорити про множинний ефект в розвитку національної економіки.

Розвиток малих та середніх міст аграрного регіону не повинен заперечувати розвиток села та пріоритети формування утворюючих господарств [5]. Гнучкі інституції соціально-економічного розвитку повинні підтримувати власників, які проживають у сільській місцевості, мають землю і працюють на ній, підтримують територіальні громади. Розвиток соціальної відповідальності власників та менеджерів сільськогосподарських підприємств дозволяє створювати ефективні аграрні кластери, що спрямовані на розвиток аграрного сектору, переробної промисловості, ефективне використання загальних ресурсів тощо.

Концепція сталого розвитку для аграрного сектору передбачає врахування економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства, приведе до стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством та промисловості сільськогосподарською сировиною. Стратегічний розвиток аграрного сектору орієнтується на гарантування продовольчої безпеки, забезпечує розвиток сільських територій та зайнятість сільського населення, підвищення рівня життя на селі і в маленьких містах, підвищення інвестиційної привабливості, конкурентоспроможності продукції, просування української продукції на світові ринки, раціональне використання всіх ресурсів аграрного сектору.

Для аграрного регіону сільське господарство та переробна промисловість є основою розвитку малого міста, яке буде в подальшому забезпечувати зайнятість не тільки свого населення, а й наближених до нього сіл, домогосподарств, окремих підприємств. Вінниччина має один із найпотужніших серед регіонів України агропромисловий комплекс, який в останні роки демонструє високі темпи розвитку та вагомі результати господарювання. Основу цього агропромислового комплексу складають 774 сільськогосподарських підприємства, 1894 фермерських господарств, 282,6 тис. особистих селянських господарств, 130 великих підприємств харчової та переробної промисловості, близько 400 малих переробних підприємств, 103 агросервісних підприємств та організацій, 4 науково-дослідні станції, національний аграрний університет, 8 коледжів та 1 технікум, інститут кормів і сільського господарства «Поділля» Національної академії аграрних наук України. За 2016 рік темпи приросту обсягів виробництва в сільському господарстві, в порівнянні з попереднім роком склали 17 %, в тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 26,1 %, в господарствах населення – 3,3 %. Обсяг виробництва валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 року) в 2016 році склав 21,3 млрд грн [20]. Питома вага регіону у загальнодержавному виробництві сільськогосподарської продукції за 2016 рік складає 8,4 %. Аграрний сектор області за підсумками 2016 року займав лідируючі позиції в сільському господарстві: за обсягами виробництва валової продукції та на одну особу, за обсягами виробництва цукрових буряків, картоплі, плодово-ягідної продукції, м'яса, молока, за чисельністю поголів'я ВРХ, в т.ч. корів, та птиці. Динаміка виробництва представлена на рисунку 1. Необхідно відмітити, що рентабельність виробництва складає 39,3 %. Із 479 підприємств – 92 % є прибутковими. Земельні фонди області є унікальним потенціалом і фокусом для зберігання цього ресурсу. Але не всі власники та орендодавці раціонально користуються земельними ресурсами. Крім того, є власники, які орієнтуються тільки на бізнес-процеси і не беруть участь у розвитку сіл та малих міст, тобто їх цікавить тільки економічне зростання, частково – екологічне (в межах законодавства) і такі власники зовсім не беруть участь у розбудові території, соціальних проектах, соціальному підприємстві тощо.

Аналіз індексів обсягів сільськогосподарського виробництва свідчить про значне зростання в 2016 році, особливо за продукцією рослинництва (табл. 1).

Водночас і тваринницька підгалузь є перспективною. В усіх категоріях господарств сьогодні у Вінницькій області нараховується 309,3 тис. гол. великої рогатої худоби (більше до минулого року на 8,6 тис. гол.). В таблиці 2 представлено виробництво основних видів продукції тваринництва.

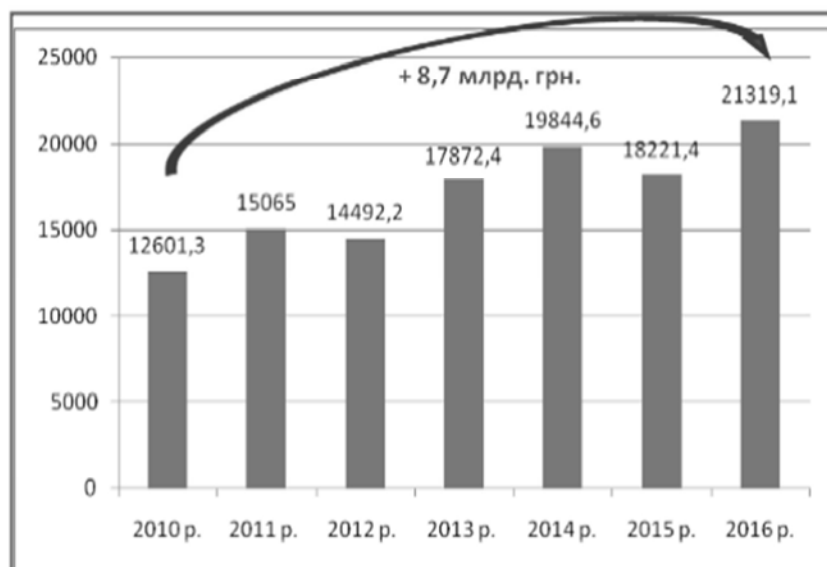

Рис.1. Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства в 2010–2016 рр. (в порівняних цінах 2010 р.), млн грн.

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Активний розвиток як аграрного сектору, так і сільськогосподарських територій неможливий без розвитку експорту, який збільшується кожного року і за січень-грудень 2016 року продукція агропромислового комплексу займала 81,2 % в загальному обсязі експорту, що на 18,6 % більше попереднього року. Специфіка розвитку аграрного сектору пов'язана з оновленням техніки і в 2016 році сільгоспвиробниками було придбано техніки та обладнання на суму 782 млн грн, в тому числі 69 зернозбиральних комбайнів та 198 тракторів, а також необхідність введення сучасних технологічних комплексів та сховищ. Так, в 2016 році введено в експлуатацію зерноочисний комплекс та 5 зерноскладів загальною потужністю 75,4 тис. тонн; завершено реконструкцію фруктосховища на 3 тис. тонн [20].

Таблиця 1 – Індеси обсягів сільськогосподарського виробництва (у % до попереднього року)

	Господарства усіх категорій			У тому числі		
	продукція сільського господарства	з неї		продукція сільського господарства	з неї	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва
2013	123,3	120,8	129,8	136,8	125,3	195,0
2014	111,0	109,6	114,6	116,0	109,3	137,7
2015	91,8	82,6	113,1	88,8	77,7	117,6
2016	117,0	126,1	101,6	126,1	138,6	104,6
2016 р. в % до 2013 р.	94,9	104,4	78,3	92,2	110,6	53,6

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Таблиця 2 – Виробництво основних видів продукції тваринництва

	М'ясо (у забійній вазі), тис. т	Молоко, тис. т	Яйця, млн шт.	Вовна, т
2013	177,7	856,9	804,8	14
2014	264,4	852,0	804,4	14
2015	309,4	838,4	857,4	13
2016	324,3	853,6	880,2	11
2016 р. в % до 2013 р.	182,5	99,6	109,4	78,6

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Нові технології, європейські тенденції до здорового способу життя сприяють тому, що в аграрному секторі Вінницької області є низка підприємств, що запроваджують технології виробництва органічних продуктів. Серед них – ТОВ „Киянівка” с. Киянівка; ТОВ „Фітосвіт ЛТД” с. Майдан; ФГ Дона О. П. с. Комарівка та інші [20].

Статистичними пріоритетами регіональних програм розвитку аграрного сектору є орієнтація на збереження та посилення потенціалу єдиної виробничо-економічної системи. В парадигмі інтегрованого та сталого розвитку, головною метою є гармонійний соціальний, економічно-виробничий, екологічний розвиток території, територіальної громади та містоутворювальних галузей регіону – в першу чергу, аграрного сектору та переробної продукції. Такий підхід задекларовано в багатьох документах, що опубліковані на сайтах Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства екології та природних ресурсів [21; 22]. Виконаний аналіз розвитку аграрного сектору Вінницької області ще раз підтвердив наявність базового потенціалу для розвитку сіл та малих міст.

Узагальнення стратегії розвитку Вінницької області та інструментів щодо їх реалізації дозволило встановити програму розвитку малих міст як центрів координації розвитку аграрного сектору, але сільські території у них не розглядаються. Малі міста не виокремлені в окремий пріоритет, хоча і зустрічаються як територія реалізації низки інноваційних проєктів, формування обслуговуючих кооперативів, центрів переробної промисловості тощо. Проєкти розвитку малих і середніх міст та їх громад не представлені інтегровано, як драйвери економічного зростання обласного центру та економіки приміських аграрних центрів.

Зрозуміло, що основою об'єднання промислової, освітньої, культурної та соціальної інфраструктури регіону є транспортні та електронні мережі. Тобто, активне будівництво сучасних доріг та впровадження Інтернет і сучасного мобільного зв'язку дозволить вирішити багато як економічних, так і соціальних проблем [23-30]. Такі інвестиційні проєкти у поєднанні із соціальними проєктами розвитку культури і туризму, а також розпочата реформа децентралізації, дозволять збільшити кількість власників землі та підприємств, активізує інвестиційні процеси в регіоні, що в кінцевому рахунку посилить інвестиційні можливості громади у реалізації проєктів на засадах державно-приватного партнерства [25] на основі реалізації інвестпроєктів соціально-економічного їх розвитку, рідше екологічного спрямування [8; 30]. Досвід сталого та інтегрованого розвитку міст в інших країнах свідчить про те, що, не зважаючи на моноаграрну орієнтацію розвитку малих міст, існують методики збалансування бюджету та розвитку на економічний, соціальний та екологічний напрями. Крім того, в обласних центрах доцільно активізувати роботу двох кластерів – аграрного та інформаційних технологій, які будуть базовою основою розвитку «розумних» міст. Така активізація вже розпочата в м. Вінниця та в окремих районних центрах області.

На рисунку 2 представлена модель розвитку міста як центру аграрного сектору.

Запропонована модель базується на парадигмі інтегрованого розвитку міста з врахуванням особливостей розвитку аграрного сектору економіки Вінницької області. Крім того, враховані сучасні тенденції розвитку інфраструктури територій та електронних мереж; соціально-культурного розвитку громади. Основою соціально-економічного розвитку міста є містоутворювальні галузі у досліджуваному регіоні, аграрний сектор економіки виступає як головний. Розвиток людського капіталу є одним з провідних напрямів для розвитку міста, інноваційної інфраструктури, громадського самоврядування. З метою створення відповідних умов щодо відтворення та підведення вартості людського капіталу необхідно забезпечити ефективний просторовий розвиток території на основі функціонування повноцінної сучасної соціальної та культурної інфраструктури, розширення можливостей працевлаштування для населення, формування підприємницьких здібностей та їх реалізація, розвитку лідерства.

Представлена базова модель середнього та малого міста як центру аграрного регіону потребує внесення відповідних змін до стратегії розвитку Вінницької області та середніх і малих міст регіону з визначенням пріоритету інтегрованого розвитку міста та містоутворювальних галузей.

Розглядаючи питання управління розвитком малих міст та обласного центру, основною метою в сучасних умовах є забезпечення конкурентоспроможності регіону. Досягнення цієї мети потребує трансформації потенціалу досліджуваних об'єктів у конкурентні переваги та забезпечення накопиченого відтворювального потенціалу і його відтворення за рахунок інвестицій ре-

гіону та інорегіональних джерел. Отже, розвиток малих міст та обласного центру визначається не лише наявністю високого рівня конкурентоспроможності та відтворювального потенціалу, але й системною взаємодією, яка визначає поступальний розвиток регіону.

Рис. 2. Базова модель інтегрованого розвитку середнього та малого міста як центру аграрного регіону.

Джерело: розроблено автором.

Очевидно, що управління розвитком зазначеного об'єкта передбачає ідентифікацію і оцінку відтворювального потенціалу та його конкурентоспроможності із позиції суб'єктно-функціональних складових: системи управління (влада), бізнесу, населення та регіонального простору.

Вважаємо, що модель управління розвитком малих міст та обласного центру доцільно розглядати з позиції створення можливостей для сталого розвитку як регіонального простору, так і для системи управління, населення та бізнесу. За такого підходу виникає необхідність у мотивації усіх стейкхолдерів регіону до досягнення його конкурентоспроможності. У цьому контексті кожний із виділених секторів (комерційний, державний, домогосподарств) орієнтується до створення цінності, але при цьому має різні кінцеві цілі. Як зазначають науковці у даному випадку узгодження інтересів досягається через реалізацію певних програм по узгодженню інтересів суб'єктів агробізнесу та населення.

Очевидно, підприємницький тип управління є основою досягнення конкурентоспроможності малих міст та обласного центру. За такого підходу створюється та підтримується сприятливе внутрішнє середовище, інститути та інфраструктури, які дозволяють створювати додану вартість, а населення – знаходити місця працевлаштування із постійним ростом рівня його розвитку.

Висновки. Управління розвитком малих міст та обласного центру аграрного регіону розглядаємо як процес якісних і кількісних змін у відтворенні соціально-економічної системи, який зорієнтований на досягнення стратегічних цілей на основі поєднання внутрішніх та зовнішніх ресурсів.

Базова модель розвитку малих міст та обласного центру аграрного сектору передбачає монофокусування на проблемах сільського господарства і формування мотивів підприємницьких структур всіх форм та рівнів до співпраці і активізації власного виробництва, створення переробних потужностей та виробництва продукції європейської якості. Водночас, розвиток транспортної та електронної інфраструктури сприяє реалізації діяльності різноманітних верств населення, дає можливість населенню підвищувати вартість людського капіталу, стримує процеси міграції у великі міста та за кордон, дозволяє розвивати не зв'язані види диверсифікації у цих регіонах, створює відповідні умови до нарощення соціального капіталу. Основним рушієм розвитку цих регіональних структур є приватно-державне партнерство, інвестування та стратегій сталого й інтегрованого розвитку, активізація інвестиційної діяльності на засадах державно-

приватного партнерства, що орієнтується на реалізацію принципів сталого та інтегрованого розвитку "розумних" міст і обласного центру на інноваційні "розумні" центри аграрного виробництва, сучасної соціальної інфраструктури дозволять змінити районні центри на сучасні «розумні» містечка, території реалізації як аграріїв, так і інших представників галузей переробки, виробництва, освітніх, культурних та медичних установ, адже в центрі розвитку будь-якого міста є людина та її потреби.

Будь-які цільові програми розвитку міста мають орієнтуватись на такі стратегічні аспекти:

1. Розвиток містоутворювальних галузей.
2. Розвиток традицій та культурно-історичного базису міста.
3. Розвиток екологічного базису міста.
4. Розвиток міста як центру сіл та містечок, що знаходяться поблизу.
5. Розвиток транспортної та електронної інфраструктури міста.
6. Розвиток міського простору як бренду міста.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Creative-based Strategies in Small and Medium-sized Cities. URL: http://urbact.eu/fieadmin/Projects/Creative_Clusters/documents_media/URBACTCreativeClusters_TAP_INTELL_Final.pdf.
2. Жукова Н.В. Дотримання принципів економічної безпеки у моделях сталого розвитку малих міст: досвід країн Європи. Науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон, 2014. № 9-1, частина 4, С. 122-128.
3. Чорна Л.О., Коваленко О.О., Матусяк С.В. Системний розвиток міста як економічного центру сільськогосподарської території. Агросвіт. 2009. № 2. С. 19-23.
4. Sá J., Virtudes A. Towards Rural Land Use: Challenges for Oversizing Urban Perimeters in Shrinking Towns. 2017. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 95(5). 052016.
5. Prokhorova V., Klochko E., Kolomyts O., Gladilin A. Prospects of the agro-industrial complex development: Economic diversification, business development, mono-industry town strengthening and expansion. 2016. International Review of Management and Marketing.
6. Strategies for Effective Management of Unsolicited Public-Private Partnership Proposals // Osei-Kyei R. et al, 2018. Journal of Management in Engineering 34(3)/ 04018006
7. SMART STORIES Implementing Smart Specialisation across Europe URL: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/176472/S3P+Booklet+Smart+Stories/716d2278-3a69-4ffb-891c-d38582eb6879>.
8. Thematic Smart Specialisation Interregional cooperation to increase innovation investment across EU borders: URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/infographic/thematic_smart_specialisation_en.pdf
9. Framework for Creating a Smart Growth Economic Development Strategy A Tool for Small Cities and Towns: URL: <https://www.epa.gov/smartgrowth/using-smart-growth-strategies-foster-economic-development>
10. Using smart growth strategies to foster economic development: a Kelso, Washington, case study/ URL: <https://www.epa.gov/sites/production/files/2015-05/documents/using-smart-growth-strategies-foster-economic-development-kelso.pdf>
11. Як працює польський досвід в сільській громаді: URL: http://pard.org.ua/ukranskij_shlyah_samovryaduvannya-yak_pracyu_polskij_dosvd_v_slkij_gromad1.html.
12. Компактне місто «Нідерландський досвід». URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/kompaktne-m%D1%96sto>
13. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions Strengthening Innovation in Europe's Regions: Strategies for resilient, inclusive and sustainable growth {SWD(2017) 264 final}. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/com_2017_376_2_en.pdf
14. The 7th Report on economic, social and territorial: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion77cr_factsheet_cohesion.pdf
15. Sustainable urban development in the EU. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/sustainable_urban_development_2016_en.pdf
16. Reassessing economic development policies for regions and cities • Growth and Equity • Institutions and Governance • People and Places Summary of the academic conference held at the London School of Economics on 21-22 April 2016. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/lse_brochure_en.pdf
17. Study on the expected results of Cohesion Policy in Estonia, Lithuania and Latvia within the programming period 2014-2020 Final Report – November 2016 Contract: 2015CE16BAT070. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/baltic_result_2014_20_en.pdf
18. Smart Growth in Small Towns and Rural Communities. URL: <https://www.epa.gov/smartgrowth/smart-growth-small-towns-and-rural-communities>
19. Домашенко М.Д., Левчиц М.В. Проблеми розвитку аграрно-промислового комплексу в Україні та шляхи їх вирішення. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ім. проф. Балацького О.Ф. м. Суми, 27 травня. 2015 р. Суми, 2015. С. 150-152.
20. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року (нова редакція). URL: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/02/Strategiya-Vinnichchini-2020.pdf
21. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля. URL: https://menr.gov.ua/files/docs/draft_NAS_FEB2015.pdf
22. Підтримка аграріїв. URL: <http://www.minagro.gov.ua>

23. Саблук П.Т., Курило Л.І. Наукові (економічні) центри розвитку сільських територій в управлінні аграрною економікою. Економіка АПК. 2014 № 5. С. 51-56.
24. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025>
25. Розумне зростання в об'єднаних територіальних громадах – проект Декларації. URL: <http://decentralization.gov.ua/en/news/4378>.
26. Бойко-Бойчук О.В. Світові тенденції розвитку міст: міжнародний досвід. URL: <http://academy.gov.ua>.
27. Боршош І.С. Особливості розвитку малих міст: закордонний досвід. Державне будівництво. 2009. № 2. URL: <http://nbuv.gov.ua>.
28. Гончарук І.В., Томашук І.В. Вплив еколого-економічного фактору на особливості організаційно-економічного механізму використання ресурсного потенціалу сільських територій. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 4. С. 52-62. URL: <http://efm.vsau.org>.
29. Карлова О.А., Склярчук Н.І. Концептуальні основи стабілізації соціально-економічного стану малих міст України. Вісник НУВГП, Рівне, 2013. № 2 С. 180-187.
30. Леонов О. Польський прорив: як децентралізація проходила у наших сусідів: <http://constitution.gov.ua>.
31. Support to the implementation of the investment priority enhancing access to, and the use and quality of ICT, 2016. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/enhancing_ict_en.pdf.

REFERENCES

1. Creative-based Strategies in Small and Medium-sized Cities. URL: http://urbact.eu/fileadmin/Projects/Creative_Clusters/documents_media/URBACTCreativeClusters_TAP_INTELI_Final.pdf.
2. Zhukova N. (2014). Dotrimannja principiv ekonomichnoi bezpeki u modeljah stalogo rozvitku malih mist: dosvid kraїн Єvropi [Compliance with the principles of economic security in the models of sustainable development of small cities: the experience of European countries]. Naukovij visnik Hersons'kogo derzhavnogo universitetu [Scientific bulletin of Kher-son State University]. Herson, no 9-1, chastina 4, pp. 122-128.
3. Chorna L.O., Kovalenko O., Matusjak S. (2009). Sistemnij rozvitok mista jak ekonomichnogo centru sil'skogospodars'koї teritorії [System development of the city as the economic center of the agricultural territory]. Agrosvit [Agro world], no 2. pp. 19-23.
4. Towns Sá, J., Virtudes, A. (2017). Towards Rural Land Use: Challenges for Oversizing Urban Perimeters in Shrinking. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science 95(5), 052016.
5. Prokhorova V., Klochko, E., Kolomyts, O., Gladilin, A. (2016) Prospects of the agro-industrial complex development: Economic diversification, business development, mono-industry town strengthening and expansion. International Review of Management and Marketing.
6. Osei-Kyei, R., Chan, A.P.C., Dansoh, A., Ofori-Kuragu, J.K., Oppong, G.D. (2018). Strategies for Effective Management of Unsolicited Public-Private Partnership Proposals Journal of Management in Engineering 34(3), 04018006
7. Smart stories Implementing Smart Specialisation across Europe. URL: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/176472/S3P+Booklet+Smart+Stories/716d2278-3a69-4ffb-891c-d38582eb6879>
8. Thematic Smart Specialisation Interregional cooperation to increase innovation investment across EU borders: URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/infographic/thematic_smart_specialisation_en.pdf
9. Framework for Creating a Smart Growth Economic Development Strategy A Tool for Small Cities and Towns: URL: <https://www.epa.gov/smartgrowth/using-smart-growth-strategies-foster-economic-development>
10. Using smart growth strategies to foster economic development: A Kelso, Washington, Case study: URL: <https://www.epa.gov/sites/production/files/2015-05/documents/using-smart-growth-strategies-foster-economic-development-kelso.pdf>
11. Jak pracuje pol's'kij dosvid v sil's'kij gromadi. URL: http://pard.org.ua/ukranskij_shlyah_samovyryaduvannya_yak_pracyu_polskij_dosvid_v_sliskj_gromadi.html.
12. Kompaktne misto «Niderlands'kij dosvid»: URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/kompaktne-m%D1%96sto>
13. Communication from the commission to the European Parliament, the council, the European economic and Social Committee and the Committee of the regions. Strengthening Innovation in Europe's Regions: Strategies for resilient, inclusive and sustainable growth [SWD(2017) 264 final]; URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/com_2017_376_2_en.pdf
14. The 7th Report on economic, social and territorial: URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion77cr_factsheet_cohesion.pdf
15. Sustainable urban development in the EU: URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/sustainable_urban_development_2016_en.pdf
16. Reassessing economic development policies for regions and cities. Growth and Equity • Institutions and Governance • People and Places Summary of the academic conference held at the London School of Economics on 21-22 April 2016: URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/lse_brochure_en.pdf
17. Study on the expected results of Cohesion Policy in Estonia, Lithuania and Latvia within the programming period 2014-2020 Final Report – November 2016 Contract: 2015CE16BAT070: URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/baltic_result_2014_20_en.pdf
18. Smart Growth in Small Towns and Rural Communities: URL: <https://www.epa.gov/smartgrowth/smart-growth-small-towns-and-rural-communities>
19. Domashenko M.D., Levchich M.V. (2015). Problems of development of the agrarian-industrial complex in Ukraine and the ways of their solution. Materiali Mizhdunarodnogo Simpoziuma "Ekonomichni problemi stalogo rozvitku" [nauk.-prakt. konf. im. prof. Balac'kogo O.F.]. Sumi, pp. 150-152.

20. Strategija zbalansovanogo regional'nogo rozvitku Vinnic'koї oblasti na period do 2020 roku (nova redakcija): URL: http://dfr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/02/Strategiya-Vinnichchini-2020.pdf
21. Nacional'na strategija nablizhennja (aproksimacii) zakonodavstva Ukraini do prava ЄS u sferi ohoroni dovkillja: URL: https://menr.gov.ua/files/docs/draft_NAS_FEB2015.pdf
22. Ministerstvo agrarnoi' polityky ta prodovol'stva Ukraїny: pidtrymka agrarii'v. URL: // http://www.minagro.gov.ua//uk/support_apk
23. Sabluk P., Kurilo L. Naukovi (ekonomichni) centri rozvitku sil'skih teritorij v upravlinni agrarnuju ekonomikou [Scientific (economic) centers of development of rural territories in the management of agrarian economics]. Ekonomika APK [Economy of agroindustrial complex], 2014 no 5. pp. 51-56.
24. Jedyna kompleksna strategija ta plan dij rozvytku sil'skogo gospodarstva ta sil'skyh terytorij v Ukraїni na 2015-2020 roky. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025>
25. Rozumne zrostannja v ob'jednanyh terytorial'nyh gromadah - proekt Deklaracii'. URL: <http://decentralization.gov.ua/en/news/4378>
26. Bojko-Bojchuk O.V. Svitovi tendencii' rozvytku mist: mizhnarodnyj dosvid. URL: <http://academy.gov.ua>
27. Borshosh I.S. Osoblivosti rozvitku malih mist: zakordonnij dosvid [Features of the development of small cities: foreign experience]. Derzhavne budivnictvo [State building], 2009, no. 2: URL: <http://nbuv.gov.ua>
28. Goncharuk I.V., Tomashuk I.V. Vpliv ekologo-ekonomichnogo faktoru na osoblivosti organizacijno-ekonomichnogo mehanizmu vikoristannja resursnogo potencialu sil'skih teritorij [Influence of the ecological and economic factor on the peculiarities of the organizational and economic mechanism of using the resource potential of rural territories]. Ekonomika. Finansi. Menedzhment: aktual'ni pitannja nauki i praktiki [Economics Finances. Management: topical issues of science and practice], 2017, no. 4, pp. 52-62: URL: <http://efm.vsau.org>
29. Karlova O.A., Skljaruk N.I. (2013). Konceptual'ni osnovy stabilizacii' social'no-ekonomichnogo stanu malyh mist Ukraїny. Visnyk NUVGP, Rivne [Conceptual bases of stabilization of social and economic position of small cities of Ukraine]. Visnik NUVGP [Newswire of NUVHP]. Rivne, no. 2 pp. 180-187.
30. Leonov O. Pol's'kyj pryryv: jak decentralizacija prohodyla u nashyh susidiv. URL: <http://constitution.gov.ua>
31. Support to the implementation of the investment priority enhancing access to, and the use and quality of. 2016: URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/enhancing_ict_en.pdf

Особенности управления развитием малых городов и областного центра аграрного региона

Скарбовийчук Т.В.

Статья содержит результаты исследования социально-экономического развития малых городов как территориальных и кластерных центров аграрного региона. На примере развития агропромышленного комплекса Винницкой обл. сфокусировано внимание на малый город как центр перерабатывающей промышленности с возможностью развития инфраструктуры.

Развитие малых городов в Украине зависит от многих факторов, среди которых базовыми являются экономический потенциал города как территории, промышленного центра с учетом традиций, особенностей ведущих отраслей экономического развития определенного региона.

Модель малого города может быть основой для формирования общей методике выявления особенностей развития города как центра аграрного региона. Развитие города как центра аграрного региона должно базироваться на известных концепциях успешного развития городов, а именно – устойчивого и интегрированного развития. Город рассматривается не только как территория проживания и деятельности различных целевых групп населения, развития промышленности, хранения культурных традиций, предоставление различных услуг населению, но и как центр поддержки аграрного сектора для сельского населения, сельскохозяйственных предприятий, фермеров, домашних хозяйств и тому подобное. Инфраструктура транспортных и электронных сетей должна привести ситуацию развития аграрного региона в состояние активизации развития сел, эффективного использования ресурсов сельских территорий, улучшение демографической ситуации и т.д. Сформированы рекомендации интегрированного развития малого города аграрного региона.

Ключевые слова: малый город, аграрный сектор, аграрный кластер, центр переработки сырья.

Features of development management of small cities and the regional center of agrarian region

Skarbovychuk T.

Features of management of development of small cities and regional center of agrarian region.

The article contains the results of research on the socio-economic development of small cities as territorial and cluster centers of the agrarian region. As an example of the development of the Vinnytsia agro-industrial complex, the small town is represented as the center of the processing industry with the possibility of infrastructure development.

The development of small cities in Ukraine depends on many factors, among which the economic potential of the city as a territory, an industrial cell taking into account traditions, features of the leading branches of economic development of a certain region is based on the basis.

A small model can be the basis for the formation of a general methodology for identifying features of the city as a center of the agrarian region. The development of the city as the center of the agrarian region should be based on well-known concepts of successful urban development, namely sustainable and integrated development. The city is considered not only as the territory of residence and activities of various target groups of the population, industrial development, the preservation of cultural traditions, provision of various services to the population, but also as a center for supporting the agrarian sector for the rural population, agricultural enterprises, farmers, households, etc. The infrastructure of transport and electronic networks should lead the situation of the agrarian region to the state of activation of the development of villages, the effective use of the resources of rural areas, improvement of the demographic situation, etc.

The purpose of the article is to justify the need for further improvement of the system of social and economic development of the region, and in particular its center and small cities on the basis of sustainable and integrated development of terri-

tories, organizational and production structures of agricultural enterprises, introduction of new forms of management, development of cooperation and specialization in the agrarian sector of the economy.

The agrarian sector of Ukraine can be considered from different aspects of the development of the national economy. On the one hand, it is one of the vowel components of the national resource potential for effective integration into the world economic space. On the other hand, it is a threat to become a raw material for the European community and not to develop either its own processing industry or its own socio-economic structure in accordance with European social standards. More than a third of the total population of the country is involved in the agrarian sector and it is the basis for the development of many other sectors, which suggests a plurality of effects in the development of the national economy.

The development of small and medium-sized cities in the agrarian region should not deny the development of the village and the priorities of forming the village of emerging farms. Flexible institutions of socio-economic development should support owners living in rural areas, have land and work on it, and support territorial communities. The development of social responsibility of owners and managers of agricultural enterprises allows the creation of effective agrarian clusters aimed at the development of the agrarian sector, processing industry, the effective use of common resources, etc.

The concept of sustainable development for the agrarian sector envisages taking into account the economic, social and environmental interests of the society, will lead to the stable provision of the population of the country with high-quality, safe, affordable food and industry with agricultural raw materials. The strategic development of the agrarian sector is oriented towards guaranteeing food security, provides for the development of rural areas and employment of the rural population, improving living standards in the countryside and small towns, increasing investment attractiveness, competitiveness of products, promotion of Ukrainian products to world markets, and the rational use of all resources of the agrarian sector.

The basic model of development of the city as the centre of the agrarian sector envisages monophony- causation on agricultural problems and encourages entrepreneurs of all forms and levels to cooperate and intensify their own production, create processing facilities and produce European quality products. The development of transport and electronic infrastructure contributes to the implementation of activities of various segments of the population, enabling young people to realize their talents in their towns, and not abroad or in large cities, develops trends in the introduction of green tourism, living in small cities, closer to natural conditions.

Private-government partnerships, investments and strategies for sustainable and integrated development of "smart" cities will make it possible to change the centers of the district into the modern "smart" cities, territories for the implementation of both agrarians and other representatives of the sectors processing, production, educational, cultural and medical facilities, because in the development of any city there is a person and his needs.

Any target city development programs should focus on such strategic aspects as city-forming industries, city traditions and cultural-historical basis; ecological basis of the city; development of the city as the center of villages and towns nearby; urban space as a city brand, development of transport and electronic infrastructure of the city. Recommendations for the integrated development of a small city in the agrarian region are proposed for implementation.

Keywords: small town, agrarian sector, agrarian cluster, center for processing raw materials.

Надійшла 17.04.2018 р.

УДК 338

RYABCHENKO O., PhD

Slovak university of Agriculture in Nitra/Research Centre AgroBioTech

National University of Bioresources and Life Sciences of Ukraine, Kiev

o_ryabchenko@ukr.net, riabchenko_oksana@nubip.edu.ua

БУРЛЯЙ А., канд. екон. наук

Уманський національний університет садівництва

aburlyay@gmail.com

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КЛАСИФІКАЦІЇ МАЛИХ СІЛЬСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Виділено групи малих сільських господарств в Україні та визначено особливості їх функціонування в аспекті площі земельних угідь. Проаналізовано концепцію малих сільських господарств у розрізі областей України, що дозволить систематизувати чинники, які визначають їх розвиток. Оцінено рівень технологічного забезпечення малих сільських господарств у розрізі рослинництва та тваринництва, що дозволило визначити їх потенційні можливості щодо адаптації до змін зовнішнього та внутрішнього середовища їх функціонування.

Визначено роль малих сільських господарств у забезпеченні продовольчої та економічної безпеки країни, у сталому розвитку сільських територій, самозабезпечення та самозайнятості сільського населення.

Обґрунтовано стратегічні пріоритети розвитку особистих селянських господарств та визначено напрями їх трансформації у малі сільські господарства.